

Rogaland Teater

My Fair Lady

Kjære Publikum

Hjertelig velkommen til teatret ditt! Alt har gått så fort, så fort frem mot denne årets storsatsing. Det har vært som å virvle rundt i en oktoberstorm hele året.

I januar flakset tusenlappene til himmels som høstblader i Museumsparken, uten sjanse for oss til å få tak i dem. Og tusenlapper og teater hører sammen – enten man liker det eller ei. I februar forsvant forsyne meg teatersjefen også, og med ham hele vårrepertoaret og enda flere tusenlapper. Rene teaterkrisen, altså.

Rogaland Teaters styre handlet raskt. Uten å nøle sparket de mannen på reservebenken opp i sjefsstolen – meg. Vettskremt, uten oppvarming og med en utgiftsramme i størrelsesorden et måneds-kort på SOT-bussen. I raskt fellesskap og samhold besluttet vi oss for å rykke teatret ut av vinterstormenes kalde grep og hoppet rett inn i våren sammen med en liten, aggressiv loppe som forhindret en "Skandale i familien". Så var sommeren over oss som aldri før, med lokkende uteliv i maisol og reddikvekst i overlydsfart i kolonihagene. Loppen hoppet likevel muntert omkring mellom brukbart besatte benkerader på Hovedscenen, mens vi døde våknet og løp for livet for fulle hus på Intimscenen.

Så var den der – sommerferien. Men akk, så kort.

Allerede i august skulle vi til Hafrsfjord for å samle Norge til ett rike. Til tross for at

Harald Hårfagre hadde gjort det før oss, og at Åse-Marie Nesse hadde en klar oppfatning av hvordan han gjorde det, eller i hvert fall burde ha gjort det, la vi i vei med vår samling.

Om "Hafrsfjordspelet" kanskje ikke ble den store smellen i Sola Kulturhus, så fikk vi den i hvert fall da Marit Grønhaug og Sally Nilsson slo til med "Shirley Valentine" i Teatret. Folk slapp alt de hadde i hendene for å sikre seg billetter og få oppleve Sallys enetale med veggen. Men billettene strakk ikke til i denne omgang – Sally fortsetter enetalen i slutten av februar neste år. Hvilken herlig følelse!

Enda mer fryd og gammen ble det da både folk og røvere samtidig slo til på ettermiddagene med fullsatt sal og stor spillelede.

Og nå er det altså duket for "My Fair Lady". Musikk, sang, dans og dialog bygget på Bernard Shaws udødelige "Pygmalion". Ikke rart at den har gått sin seiersgang verden rundt år etter år – og her og nå også på stavangersk.

Det er blitt høst og vinter igjen i Muséparken. Fint at du fant veien inn i den lune teatersalen vår. Jeg sier som Ladyen: "Vil'kje det ble koselig?"

Alf Nordvang
ALF NORDVANG

WAYNE MCNIGHT

Født i Calgary i Canada 1948. Danset og spilte teater der før han innvandret til Norge i 1967. Ble solist ved Den norske Opera i 1970, der han også fikk sin første koreografioppgave: "8 dager fra kroner 575" – en dansende parodi på en pakketur til syden. Var en av grunnleggerne av Norsk Dansteater, der han virket både som solodanser og koreograf. Har danset i en rekke oppsetninger ved Oslo Nye, Nationalteatret, Det Norske Teatret og NRK-Fjernsynet. Startet som teaterinstruktør i 1984 med "Fantasticks" på Telemark Teater. Derfra gikk turen til Oslo Nye og suksesser som "Guys and Dolls", "Oklahoma!", "Bogart og Jeg", "Det blir i familien" og "Anything Goes". Og nå: "My Fair Lady" på Rogaland Teater.

Musical! Stavanger!

George Bernard Shaw og
Frederick Loewe!
Even Stormoen, Mia Gundersen
og Knut Husebø!

En kjærlighets-gave fra Alf Nordvang til sitt publikum og sitt ensemble. "Ja takk!" sier en, uten å tenke seg om engang. En gleder seg til forfriskende flukt fra hovedstadens blaserte teatergjengere - bombardert som de er blitt av "lett underholdning". Flukten til et ukjent publikum som kanskje er sulteforet på denslags, iallfall på deres "eget" teater og til en rimelig pris! En laster bilen full med passende rekvisitter (danse-sko, mikrobølgeovn og paraply!) og nyter Norges prakt langs sensommerens E-18 gjennom Sørlandet mens en funderer med fryd på musicalens kontraster og konflikter.

Underklassens larm og lojalitet; den frie og fysiske utfoldelse av følelseslivet; stoltheten over dialekten og tilhørigheten og tryggheten den betyr. Overklassens besettelse med å dyrke det åndelige liv; en overflod av tid og midler til å marinere sansene i det vakre og harmoniske. De strenge krav som stiltes for å være delaktig i ordens-orgien.

Fonetikk kontra følelser.

Dette bød på en fascinerende oppgave for "teamet" (Finn Erik, Håkon, Asle og jeg): å lage det som nærmest måtte bli en kammeroppsetning av verdens best kjent og mest elskede utstyrsmusical. Utgangspunktet: et lite, men allsidig musikalsk ensemble; ikke flere enn åtte musikere i "grava" og strenge begrensninger på dekorasjonen og lyd-utstyret.

Jeg både gledet og gruet meg til å møte et ukjent ensemble. De er kjent for å være intelligente, søkende, lojale og generøse skuespillere. Men deres ferdigheter i musicalgenren hadde ligget ubrukt i flere år. Kunne de synge? Kunne (ville!?) de danse?

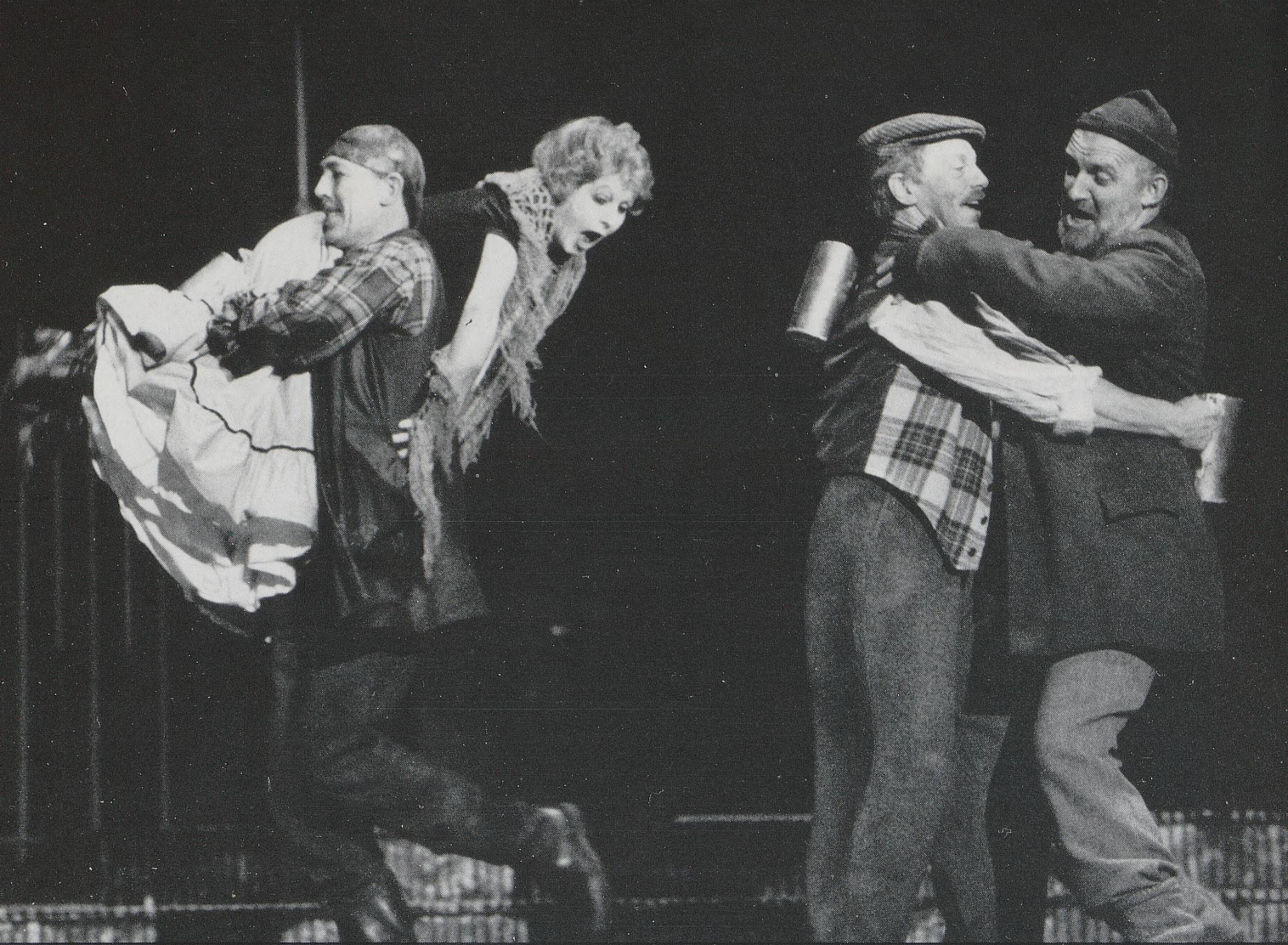
Kunne de make de smidige og uanstrengte overganger fra dialogscener til følelsesuttrykk gjennom sang, videre til dans og tilbake til dialog? Var viljen og evnen til stede til å ta et slikt stoff på alvor?

Ja! Jeg ble møtt med entusiasme, energi, en kreativitet og samarbeidsvilje som var grenseløs; ikke bare fra skuespillerensemblet, men i alle avdelinger i teatret.

Og så var det koret da! Ballett kom jo ikke på tale med en så stram økonomi. Likevel klarte vi til slutt å lure inn en begavet dansespesialist, (Astrid Nåvik). Audition ble holdt og fingre ble krysset i håp om at byens amatører skulle vise seg å ha litt sangtalent og fysisk energi å by på. Men til glede og overraskelse stilte det opp en stor gjeng med sangstemmer av profesjonell kvalitet og felles vilje til å pugge dansetrinn og flytte på lyktestolper. Alt dette enten som ledd i en musikkutdannelse på konservatoriet eller av ren lyst til å delta i et så krevende og lystbetont prosjekt som "My Fair Lady". Disse ti vidunderlige gærningers utstråling, vilje og innsats under en hard prøvetid, med heltidsjobb og skole ved siden av, har gitt meg regelrett hakeslepp!

Ha det løye i kveld!

WAYNE MCKNIGHT

"Jeg skal forvandle det barbariske vesen til en dronning", sa professor Higgins da han bestemte seg for å ta Eliza Doolittle under språklig behandling. Og språket gir nok et signal om geografisk og sosialt opphav eller tilhørighet. Men det er ikke nok å forandre språket hvis målsetningen er å forandre hele personligheten, - å skape en annen identitet og atferd. Derfor opplever vi også at Eliza under hesteveddeløpene på Ascot, glemmer sin tillærte og "kultiverte" stil. Hennes egentlige "jeg" bryter entusiastisk fram gjennom den språklige rolle som Higgins hadde drillt henne i. Når hun slipper seg løs og blir fri, kommer de ordene fram som er naturlige å si: "Heia Dover! Få nå rauå med deg!" Er dette stygt? Er det primitivt?

formidlet på skriftspråket, bokmål, som ble dannet i dansketida.

I Storbritannia er skillene mellom "fint" språk, "gatespråk" og dialekter meget markerte. De tydeliggjør sosiale skiller og ulike kulturer. I Norge har vi heldigvis et mer avslappet og akseptert forhold til våre dialekter i dag. Generelt kan vi si at dialektene i Norge har forholdsvis høy prestisje. Det er mer og mer vanlig å bruke sin egen dialekt også i nasjonale sammenhenger, for eksempel i massemedier og på Stortinget. Det er tross alt viktigere hva vi sier enn hvordan vi sier det. Innholdet er viktigere enn formen. (I alle fall så lenge vi blir forstått!) Hva som er vakkert, fint og kultivert er uansett kulturrelativt. Eliza

Språk og klasse

De som mener at en dialektformulering er styggere eller finere enn en annen, vil ha problemer med å begrunne dette. Det er vanskelig å si at det er noe ved selve ordene som gir dette inntrykket, at lyden "å" skulle være styggere enn lyden "en" eller at endingen "ei" er finere enn "eg".

Det er ikke lydene og tonefallet som ligger til grunn for vurderingen, men den sosiale tilhørigheten de signaliserer. Ofte blir en hel dialekt vurdert som stygg eller pen, alt etter hvor en ser det fra. De dialekter eller talespråk som ligger nært et skriftspråk har vanligvis høy prestisje. De blir oppfattet som riktigere og penere. Men de lokale dialektene, særlig i byene, blir nedvurdert. Den nære dialekten representerer klasseskiller i lokalsamfunnet og blir definert som simpel. Fjerne dialekter kan imidlertid bli oppfattet som frodige, festlige og fargerike.

I Stavangerområdet har det ikke vært uvanlig at mange har sett ned på sin egen dialekt. Når noe ble sagt på riksmål eller normalisert østlandsk, hørtes det mer profesjonelt og seriøst ut. Og så begynte enkelte å knote, etterape det "fine" språket. Dette var et utslag av at den herskende kultur og de etablerte verdier stort sett ble

sier: "Forskjellen mellom en lady og en blomsterpike ligger ikke i hvordan hun oppfører seg, men hvordan hun blir behandlet." Og mens Higgins iherdig "foredler" Eliza språklig, trør han på hennes menneskeverd. Han behandler henne som et mindreverdige vesen fra rennesteinen. "Jeg ville aldri ha lært hvordan dannede mennesker oppfører seg om det ikke hadde vært for Pickering... han behandlet meg som en lady."

Selv om Eliza har vilje til å kopiere en livsstil som hun oppfatter som mer dannet og høyverdig, har også Higgins et vesentlig poeng når han sier at: "Hemmeligheten består ikke i å ha dannelse eller gode manerer, men i at man oppfører seg likt mot alle menneskelige vesener." Og selv innrømmer han mot slutten av stykket: "Jeg kan ikke forandre min natur." Likevel kan Higgins også ha behov for en smule foredling som menneske. Men da er det ikke tilstrekkelig med ord og elegante verbale øvelser. Kjærlighet og likeverd kan formidles på alle språk og dialekter, men verdien ligger i å praktisere det, ikke i å formulere det.

– Eg har og'
alltid prøvd å spela
litt når eg syng'e – tenkt
litt på at kanskje
ein gang får eg og'
kjansgen på scenen
på orntligt.

Stavanger-jenta Eliza

– Eg har liga så store rett te å vera her så dokker. Loftå e' te for adle!

Sitat Eliza Doolittle i "My Fair Lady" – men gjelder det ikke like mye deg, popsangerinne Mia Gundersen?

– De' e' klart de' gjørr. Eg e' jo ikkje skuespiller, sånn så di andre i oppsetningen. Men eg kan synga – og eg har jobbd me' teater før – så, jo, eg har liga stor rett te å vera her. Og så blei eg sport om eg ville vera med.

– Ja, det var jo stor audition her...

–... og der va' eg ikkje. Nei, då teatersjefen ringde og snakkte om "My Fair Lady", så trodde eg at 'an ville ha meg me' i koret. Eg blei heilt stumme då 'an begynte å snakka om Eliza. Eg måtte lov'an å ikkje sei någe te någen – de' va jyseligt vanskelig. Eg ville jo så gjerna fortelle heile verden kor heldige eg hadde våre.

– Men så ble det offentlig, og du smilte fra forsiden i lokalavisene og sang i TV-Rogaland?

– De' va' då de' verkeligt gjekk opp for meg ka eg hadde sagt ja te'. Mange sporte om eg verkeligt trodde eg kunne klara de' – og någen sa at eg va tøffe så sa ja. Men eg syns nå at Alf Nordvang va tøffe og, så torde satsa på ein pop-sanger.

– Du har begrenset teatererfaring. Litt barneteater og "Johanna og Broreman" på Rogaland Teater – men ellers har du stort sett sunget. Hvordan har du forberedt deg på rollen som Eliza?

– Reint teknisk har eg tatt sang-undervisning hos skuespiller Frank Weylert – og de' har fått meg te å innse kor galt eg sang før. Eg ska' jo lera meg å snakka fint i stykket – "så nu snakker jeg også pent østlandsk sammen med Frank Weylert og resten av ensemblet på Rogaland Teater." Dessuden øv'eg meg hemma - foran speile' og med samboeren.

Eg har og' alltid prøvd å spela litt når eg syng'e –

tenkt litt på at kanskje ein gang får eg og kjansgen på scenen på orntligt. Så akkurat nå passe' rollen som Eliza godt for meg – eg e' klar for større oppgaver, og eg har fått ein rolle der eg verkeligt får utfolda meg på flerre områder: Spel, dans og sang.

Også e' eg veldigt gla'e for at eg komme ud av rollen som "sprudlende, ung sangerinne med et islett av 30-tallsvampen i seg".

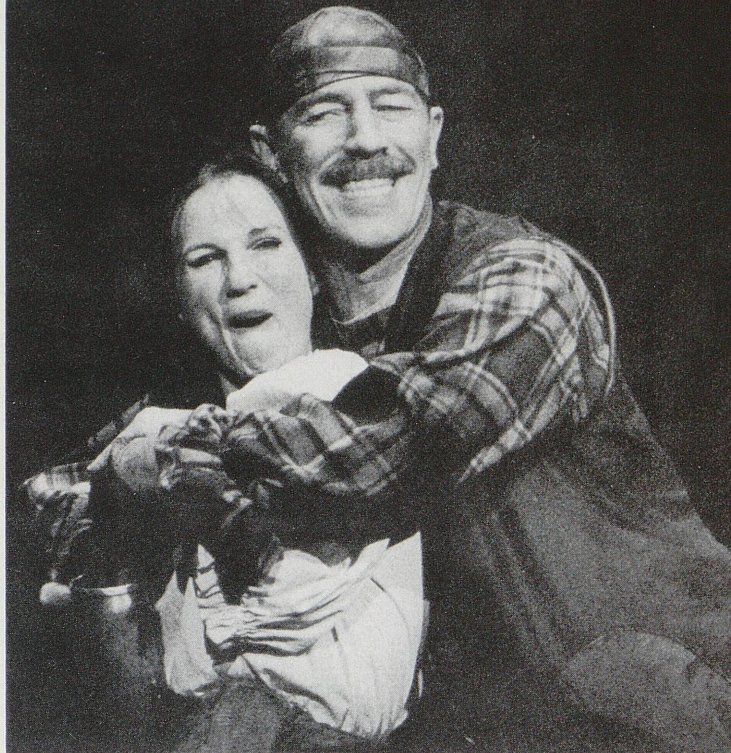
– Du høres veldig fornøyd ut – og ganske sikker på deg selv i rollen som Eliza. Har du ingen betenkeligheter overhodet?

– De' e' klart at eg har og' prestasjonsangst – men eg prøve' å dempa redselen så godt eg kan. Eg seie te' meg sjøl at dette går nok bra, og eg har hatt lang tid te' å bearbeida betenkelighedene – men eg kjenne de' krible i magen av og te', eg og'. Koffor tror du eg spise så møje fiber eg kan?

De' e østlandsken så bekymre meg mest – eg håbe bare de' hørrer ekta ud når premieredagen e' der. Stavangersken sidde så den ska'. Eg e' glae for at publikum e' "mitt" folk – de' e' di eg e' mest gla i og di eg føle meg tryggast på. Derfor tar eg Eliza-rollen så ein utfordring – og di problemene så har oppstått ittekvert har eg ikkje sitt så problemar, men så utfordringar. Te' di så tvile sei' eg – litt omskreve – me' Eliza: Ikkje ver så høge på perå. Dokker har'kje sitt ka eg kan ennå!

– Eg snakke' jo
stavangersk når eg
treffe' gamle kjente fra
byen – men eg føle' og'
at eg har fått ein nye
identitet gjønå
østlandsdialekten.

Bosskjøreren fra Madla

– Det vanskeligste e' nok å spela på dialekt igjen – itte å ha spelt på "normalisert østlandsk" i 25 år. Då eg gjekk på Teaterskolen, fekk me beskjed om å legga vekk dialekten vår. De' va'kje lett – men de' e' søren'kje lett å plokk'an fram igjen heller!

Knut Husebø smiler over paradokset at den største vanskeligheten på hjembyens scene er å skulle spille på morsmålet sitt. Riktignok har han en stor rolle i "My Fair Lady", og han føler alltid en viss prestasjonsangst foran en ny utfordring på scenen, men at språket er det største problemet, er nytt for ham. Én gang tidligere har han spilt på stavangerdialekt – tidlig i sin karriere, i Fjernsynsteaterets oppsetning "Unnskyld at vi forstyrrer" av Gunnar Bull-Gundersen. Ellers har han brukt scenespråket østlandsk både privat, i teatret og på film. Og så nordnorsk da, i rollen som Benoni i TV-serien "Rosa og Benoni" etter Knut Hamsuns roman av samme navn. For mange er han nok fortsatt Benoni – men vi kan love at *han* vil få en sterk konkurrent i bosskjøreren Alfred Doolittle i "My Fair Lady".

– Eg snakke' jo stavangersk når eg treffe' gamle kjente fra byen – men eg føle' og' at eg har fått ein nye identitet gjønå østlandsdialekten, sier Knut Husebø. –Eg e' øvebeviste om at folks identitet ligge' møyje i det språge' di snakke'. Men nå når eg bor i Stavanger ein periode, føl'eg på mange måder at eg e' delt i to – for eg kan jo ikkje snakka østlandsk te gamle venner.

– Doolittle er søppelkjører, eller bossmann, på godt stavangersk. Hvordan ville det vært å spille ham i østnorsk dialekt?

– Ideen me' å skriva om te stavanger-dialekt e' kjempego'. Eg sjynne bare ikkje at de' ikkje e' gjort før. Alfred Doolittle må sjølsagt snakka stavangersk – i Stavanger.

– Hvordan liker du Alfred Doolittle?

– Eg lige hans fine lune, hans innfulhet. Også har 'an ein heilt spesielle moral – ein stolthed og klassetilhørighed så gjørr 'an ekte og får 'an te å vipa di andre av pinnå.

Eg har bare sitt "My Fair Lady" ein gong før på scenen. De' va' i 1964, då Rogaland Teater spelte stykke' sist. Men de' så sidde igjen fra den forestillingå e' nettop 'an Alfred Doolittle. Thor Inge Kristiansen spelt'an dengangen – de' e' ein prestasjon de' står respekt av.

– Thor Inge Kristiansen er med i årets oppsetning også – du er ikke redd for at din Doolittle skal bli en kopi av hans gamle rolle?

– Thor Inge og eg e' veldig ulige – både av type og av udseende. Og eg tolke' rollen ud fra meg sjøl. Men eg komme' te å legga vekt på di same tingene så han gjorde for 26 år siå – de' ligge' og litt i rollen.

– Hvordan er det med syng- og danseferdighetene dine?

– Sjøl om Stavangers publikum ikkje har sitt di sidene av meg, så har eg faktisk spelt i flerre musikaler: "Fantomets glade bryllup", "Rocky Horror Show", "Camino Real" og "Til seters". De' har gått greit – og for meg har de' våre kjekt å gjøra någe aent innimydla film og store dramatiske oppgaver. Eg har våre så heldige at eg aldri e' blitt satt i ein bås – eg har fått spelt alle slags roller.

– Er det noe ved Alfred Doolittle du kjenner igjen i deg selv?

– Eg står mitt i prosessen når de' gjelde' å udforma rollen min. Eg e' ikkje heilt sikker på kem 'an e' ennå... Men spørr meg itte premieren – så ska' du få svar. Og då kan eg og sei – me' håndå på hjerte' – at det e' kjempekjekt å spela "My Fair Lady" i Stavanger, på stavangersk!

My Fair Lady

Tekst: Alan Jay Lerner

Musikk: Frederick Loewe

Fritt etter et skuespill av George Bernard Shaw

Gjendiktet av André Bjerke

Tekster på stavangersk: Gunnar Roalkvam

Bearbeidelse, regi og koreografi:

Scenografi og kostymer:

Musikkarrangement:

Musikalsk ledelse:

Lysdesign:

Regi- og koreografiass.:

Wayne McKnight

Finn Erik Bendixen

Håkon Berge

Asle Nilsen

Torill K. Lund

Kirsten Gran

Eliza Doolittle, en blomsterpike

Professor Henry Higgins

Oberst Hugh Pickering

Freddy Eynsford-Hill

Mrs Eynsford-Hill

Lady Daphne Boxington

Lord Nigel Boxington

Mia Candelien

Even Stormoen

Frank Weylent

Ketil Høegh

Hilde Brenni

Mette Langfeldt Arnstad

Thom Bastholm

Gateartister:

Svein Tang Wa

Inger Farstad

John Gunnar Akerø

En annen blomsterpike,

Elizas venninne

Brit Synnøve Johansen

Alfred P. Doolittle, Elizas far

Harry

Jamie

Goggen, kroverten

Dottie Hopkins

Maggie, et ludder

Knut Husebø

Arne Knutsen

Ketil Egge

Thor Inge Kristiansen

Gretelill Tangen

Ingrid Jørgensen

Mrs Higgins, Henrys mor

Mrs Pearce, Higgins' husbestyrinne

"Drømmekongen"

"Drømme-Eliza"

Kirsten Hofseth

Ilse Kramm

Thor Inge Kristiansen

Astrid Nåvik

Tjenestefolk hos Higgins:

Svein Tang Wa

Hege Stokstad

Nils Chr. Fossdal

Inger Farstad, Tove Flack

Professor Zoltan Karpathy
Dronningen av Transsilvania
Seremonimester
Gresk diplomat

Arne Langaas
Gretelill Tangen
Arne Knutsen
Svein Tang Wa

En konstabel
En blomsterpike
Hennes venn
Sjåfør og hovmester hos Mrs Higgins

John Steinar Aske
Astrid Nåvik
Roar Berg
John Gunnar Akero

Folk på Ascot, ambassadeballet
og i gatebilder

John Gunnar Akero
John Steinar Aske
Roar Berg, Inger Farstad
Tove Flack
Nils Chr. Fossdal,
Brit Synnøve Johansen
Astrid Nåvik, Hege
Stokstad, Svein Tang Wa

Orkestret
Kapellmester, piano
Fiolin
Klarnett
Gitar
Bass
Slagverk
Trombone, euphonium
Trompet

Asle Nilsen
Sveinung Sand/
Ørjan Sætran
Arve Vedvik
Frode Ytre-Arne
Per Kristen Mørk
Tommi Haukland
Leif Værum Larsen
Stein Holdhus

Inspisient:
Rekvisitør:
Sufflør:
Repetitør:
Maskør:
Frisør:
Scenemester:
Påkledere:

Kristin Boye Hansen
Wenche Solgård
Anne Lise Bjerkreim
Magne Olav Aarsand
Unni Gjerde
Inger Hermansen
Harald Czybulla
Hilde Landholm, Hilde
Mjølunes

Premiere på Hovedscenen 3. november 1990. Nordiska teaterförlaget.
Program: Else-Beth Roalsø (red.), Michael Evans, Ilse Kramm og Wayne McKnight. Foto: Kjetil Alsvik (program) og
Dag Myrestrand (plakat). Layout og gjennomføring: Binders Reklamebyrå A/S. Trykk: Kai Hansen Trykkeri A/S.
Vi takker Alfred Aarsland for utlån av traktgrammofon.

Scener og sanger

AKT 1

Utenfor Den Kongelige Opera, Covent Garden, en kald kveld i mars, 1913.

"Kan ikke folk bli lært sitt sprog?" - Henry Higgins

"Vil'kje det ble koseligt?" - Eliza Doolittle og gatefolk

Utenfor en pub i Tottenham Court Road, samme kveld.

"Bitte litt'grann flaks" - Alfred Doolittle og venner

Biblioteket i Higgins' hus, neste morgen.

"En ganske vanlig mann" - Higgins og Oberst Pickering

Utenfor puben, tre dager senere.

"Bitte litt'grann flaks" (reprise) - Doolittle og venner

Biblioteket i Higgins' hus, samme dag og følgende uker

"Du skal svi" - Eliza og Goggen

"Så harm og varm kom Carmen med sin sjarm" - Eliza, Higgins og Pickering

"Jeg kunne danset natten lang" - Eliza

Veddeløpsbanen Ascot, juli.

"Ascot Gavotte" - Ascot-damer og -herrer

Pause

AKT 2

Utenfor Higgins' hus, Mayfair, neste morgen.

"I det strøk hvor du bor" - Freddy

Entréen i Higgins' hus, seks uker senere.

Ambassadeballet

"Ambassadevals"

Biblioteket i Higgins' hus, kl. 3.00 neste morgen.

"Du vinner" - Pickering, Higgins og tjenerskapet

Utenfor Higgins' hus, litt senere samme morgen.

"Fang meg" - Eliza, Freddy, Lord og Lady Boxington, en blomsterpike og hennes venn

Blomstertorvet i Covent Garden, samme morgen.

"Vil'kje det ble koseligt" - Eliza og gatefolk

Utenfor puben, litt senere.

"Få meg vel i havn" - Doolittle og venner

En korridor i Higgins' hus, kl. 9.00 samme dag.

Vinterhaven hos Mrs Higgins, senere samme dag.

"Uten deg" - Eliza

I Higgins' hus, litt senere.

"Fortrolig med ditt sinn" - Higgins

Frederick Loewe og Alan Jay Lerner

"Er De Alan Jay Lerner? De skriver briljante sangtekster. Jeg heter Frederick Loewe. Jeg skriver musikk..."

Slik lød opptakten til det som skulle bli et legendarisk partnerskap i teaterhistorie. Året var 1942, Loewe hadde nettopp fått i oppdrag å komponere en liten musical i Detroit og han trengte en tekstforfatter. Som partner valgte han en mann som på alle måter var hans rake motsetning.

Frederick Loewe var fjorten år eldre enn Lerner. Han ble født i Wien i 1904, som sønn av en populær operette-tenor. Hans musikalske begavelse viste seg tidlig: som tretten-åring debuterte han som den yngste klaversolist gjennom tidene ved Berliner Filharmonika. To år etterpå skrev han sangen "Katrina", som ble slager over hele Europa. Notebladene til sangen ble solgt i over en million eksemplarer. Etter studier i komposisjon med bl.a. Ferruccio Busoni (Kurt Weills lærer), reiste han til Amerika i tyveårs-alderen for å friste

lykka "over there".

Hans vanskeligheter med engelsk og hans -- for amerikanerne -- fremmedartede tonesettinger gjorde at han ikke umiddelbart kunne fortsette karrieren. Han livnærte seg i ti år på forskjellige måter: som barpianist, kelner, ridelærer, ranch-gutt, til og med bokser. Det er symptomatisk for hans situasjon at hans første slager i Amerika het "A Waltz Was Born in Vienna" (1934).

I motsetning til Loewe, trengte Alan Jay Lerner aldri livnære seg med strøjobber. Han var født i 1918 i en velstående familie i New York og utdannet ved Harvard, hvor han bidro med sangtekster til studentrevyene. Sine læreår som dramatiker tilbragte han -- som Arthur Miller -- som hørespillforfatter. Fra 1938 var han fast ansatt i radioselskapet NBC, og frem til han ble hyret av Loewe, skrev han over 500 hørespill.

Deres gjennombrudd på Broadway skjedde med "Brigadoon" (1947),

etterfulgt av "Paint Your Wagon" (1951). Det som særpreger disse musicals er det nitide forskningsarbeidet som ligger bak. I begge har de forsøkt å gjenskape miljøene -- det skotske høylandet på 1700-tallet og Californias gullrush i 1850. Særlig i "Paint Your Wagon" er det mange sanger som både i tekst og melodiføring virker som autentisk folkemusikk. Det er trolig denne viljen til å være lojal ovenfor et miljø som fikk Gabriel Pascal til å tenke på dem når det gjaldt bearbeidelsen av "Pygmalion".

De skrev bare en musical sammen etter "My Fair Lady", "Camelot" (1960), en nokså mislykket gjenfortelling av Kong Arthur-legenden. Etter dette trakk Loewe seg tilbake av helsemessige grunner, mens Lerner fortsatte som produsent og tekstforfatter med andre komponister. Loewe døde i 1976, og Lerner døde i fjor.

Musikken er i dialogen

Det er rart å tenke seg i dag at noen kan ha nølt ved å gjøre "Pygmalion" om til musical - så opplagt synes tanken å være. Men nølte gjorde de, de kloke hoder som for femti år siden begynte å stille med den tanken.

Den første til å forestille seg Shaws skuespill som scenemusical skal være Gabriel Pascal, en kjent ungarsk filmskaper. Pascal, som regisserte filmversjonen av "Pygmalion" i 1938, har æren av å være den eneste som noen gang har fått Shaws tillatelse til å filme et av hans stykker. Selv om Shaw var fornøyd med filmversjonen, nektet han Pascal å lage en musicalversjon. Shaw hadde nemlig brent seg før, med militær-satiren "Arms and the man", som fikk lide en forferdelig skjebne som den dvaske operetten "Chocolate soldier".

Pascal ga seg ikke, og over en 15-års periode drøftet han saken regelmessig med Shaw. Det var det mange andre som også gjorde. Til en innpåsliten London-agent skal Shaw ha svart: "Hvis ikke Dere kan høre musikken som allerede er i min dialog, har Dere intet ved et teater å bestille!" Da Shaw døde i 1950 - i en alder av 94 år - fikk Pascal grønt lys av Shaws arvinger til å gå i gang.

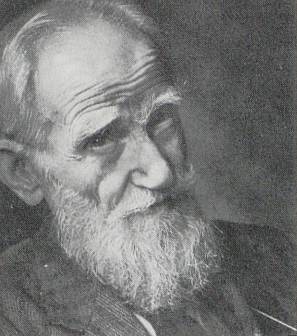
Neste spørsmål var hvem det var som skulle foreta de musikalske inngrepene. Pascal kontaktet flere, men fikk nei alle steder. Både Noel Coward og Cole Porter - begge opplagte navn i denne sammenhengen - takket nei. De var enige med Shaw i at stykket levde fint uten sanger. Dessuten: det hadde aldri skjedd før at et virkelig godt og spillbart skuespill ble gjort om til musical.

Rodgers og Hammerstein - tidens virkelig store musical-par - takket også nei. Ifølge Hammerstein manglet stykket den eneste ingrediens en ordentlig smash hit musical

absolutt måtte ha: en klart definert kjærlighets-historie. Hvorvidt det blir noe par av Eliza og Higgins en gang etter teppefall, er i Shaws stykke et åpent spørsmål. Selv nektet Shaw for at de to noensinne ville få sin oppskriftsmessige "happy ending". Men helt siden premieren på "Pygmalion" i 1913 har mange tilskuere trodd at så ville skje. Derfor skrev Shaw uttrykkelig i bokversjonens etterord at Eliza kommer til å gifte seg med Freddy!

Omsider lyktes det Pascal å hyre Alan Jay Lerner og Frederick Loewe. Lerner og Loewe var ikke ukjente - de hadde hatt to middels store suksesser noen år før -, men de sto nederst på Pascals liste. Deres første forsøk ble vraket, og flere ganger ga de opp. Arbeidet begynte å løsne for dem den dagen de innså - som Lerner skriver i sine memoarer - at de ikke trengte å forandre så veldig mye av Shaws historie. Foruten å finne plass til sangene, trengte de bare supplere handlingen ved å vise noen av scenene som bare refereres i stykket. Når det gjaldt kjærlighetshistorien mellom Higgins og Eliza, kan en si at de nøyer seg med å antyde den konvensjonelle "happy ending": til tonene fra en enslig fiolin, kommer Eliza tilbake, men vi vet strengt tatt ikke om hun kommer for å bli.

Premièren fant sted i 1956. Broadway-oppsætningen, med Rex Harrison og Julie Andrews, ble en formidabel suksess både hos publikum og kritikerne. Med sine 2.717 fremførelser, satte den en rekord som kom til å stå i over ti år, og London-oppsætningen to år etterpå gjorde det samme. Interessant er det å merke seg at selv de kritikerne som man fryktet ville ta avstand fra enhver bearbeidelse av Shaws skuespill, måtte gi seg over. Kenneth Tynan - Londons mest

lærde teaterskribent og senere dramaturg ved National Theatre - utbrøt: "Jammen om de ikke fikk mye plass til Shaws vidd og ironi, midt imellom alle de smektende

melodiene!" Sluttscenen, der Eliza - uvisst av hvilken grunn - kommer tilbake, mente han var til å leve med. Den kunne blitt mye verre!

I rask rekkefølge ble musicalen satt opp i teaterbyene i Europa, noe som var særs uvanlig på den tiden. Innen få år var stykket oversatt til 11 språk og spilt i 20 forskjellige land. I Oslo ble den satt opp i 1960 på Folketeatret med Mona Hofland og Georg Løkkeberg. Her ved Rogaland Teater ble den spilt i 1963, med Mona Hofland og Espen Schönberg i hovedrollene - og Thor Inge Kristiansen som Doolittle og Alf Nordvang som Freddy.

I Norge, som i de fleste andre land, var det landets ledende oversetter som ble utplukket til den krevende oppgaven. Andre Bjerkes "gjendiktning" er blitt en pen liten legende her hjemme - og med rette! Hans formsikre overføring av teksten til dannet østnorsk/vika-mål er en sann fryd for øret. Bedre kan det ikke gjøres.

Når vi skulle gå i gang med vår siddisversjon av "My Fair Lady", var det derfor med en viss frykt og beven. Å tukle med mesteroversetterens mesterverk er farlige greier. Men vi er jo her, i Stavanger; vi er ikke en avlegger av Oslo-teatrene. Og vår Eliza må gjerne tale vårt publikums folkemål - akkurat som Shaws Eliza talte sitt publikums folkemål. Da gjenvinner vi litt av den nærhet som Shaws "Pygmalion" hadde.

MICHAEL EVANS

Et moderne eventyr

- Finn Erik Bendixen, dansk scenograf som nå lager sin femte oppsetning på Rogaland Teater i løpet av et år, det er et langt sprang fra eventyrverdenen i "Folk og røvere i Kardemomme by" til Londonmiljøene i "My Fair Lady"?

- Spranget er slett ikke så stort. Musikalen er vår tids eventyr for voksne. For en scenograf er det i prinsippet ingen større forskjell mellom å lage "MacBeth", "Frøken Julie", "Et dukkehjem" eller "Folk og røvere i Kardemomme by" og "My Fair Lady". Scenografens oppgave er å analysere seg frem til et dekkende visuelt uttrykk ut fra en gitt tekst. Hva "dekkende" betyr, skifter fra generasjon til generasjon. Det finnes ingen formel for dette forhold. Enhver scenograf har sin metode, når han/hun overfører sine ideer fra analyse til tegnebord til oppsetningen er ferdig.

Mange ideer er egentlig bare et kvalifisert bud på en løsning. Og slik må det være. Arbeider man bare med velprøvde løsninger betyr det stagnasjon. Det kan man ikke by et intelligent teaterpublikum.

- Hvor viktig er det å lage et tidsmessig korrekt miljø i et stykke som "My Fair Lady"?

- Det er ikke viktig. Det meste klarer publikums fantasi. Litt gammeldags koloritt må det være i kostymer og litt hist og her i scenemiljøet, så vi vet at vi befinner oss noen år tilbake i tiden, ellers går ikke historien opp. Den fattige blomsterpiken Eliza ville slett ikke vært nødt til å selge blomster for en penny i Covent Garden i 1990. Dermed ville vi heller ikke hatt noen historie å fortelle.

- Hva inspirerer deg - dine ideer kommer vel ikke rekende på en fjøl?

– Ideenes fødsel kan ikke beskrives i ord. Men så meget kan sies, at de er betinget av erfaring og fordypelse i teksten, problemstillingen man har lyst til å arbeide med, og mest av alt arbeidet ved tegnebordet. Langsommelig, kjedelig og nervebelastende – inntil man føler man er i ferd med å få fast grunn under føttene, at ideene har sammenheng – og holder mål. Da blir det spennende.

I denne perioden av arbeidet har man aldri helt fri, tankene roterer i bakhodet hele tiden. Og man både elsker det og hater det.

Scenografen er altså engasjert for å få ideer til scenebilder ut fra en tekst. Utførelsen av disse ideene hviler på en lang rekke av meget kompetente mennesker på teatrets mange verksteder. Uten disse menneskene ville mitt arbeid kun vært såpebobler.

Musikkarrangøren

– Er det en utfordring for en seriøs komponist å arrangere musikken til en musikal, Håkon Berge?

– All musikk er en utfordring for en komponist. Mitt liv er et vekselbruk mellom den seriøse musikken jeg lager selv og dette "treningsopplegget" med etyder og arrangement som hjelper meg å opprettholde teknikk og ferdighet når det gjelder å instrumentere.

Når det gjelder "My Fair Lady", ligger utfordringen også i selve lydbildet. Folks lydbilde i 1990 er et helt annet enn for 30 år siden, men musikken her skal høres ut som akustisk kammermusikk og ikke som syntetisk 90-talls musikk. Det skal være en

duft av gammel orkestergrav – man skal formelig kunne kjenne harpiks-lukten av fela. Dette er også en utfordring til publikum som til daglig lytter til CD-plater og høyteknologisk frambrakt musikk.

– Hva er det ved musikken i "My Fair Lady" som har gjort den til en klassiker i løpet av bare noen ti-år?

– "My Fair Lady" er en nydelig musikal med kvalitetsstempel på seg. Den eksisterer like mye i kraft av musikken som i kraft av teksten. Den kan oppfattes som en oppsummering av viktige deler av det 20. århundrets musikkteatertradisjon samlet i ett stykke.

Orkesterlederen

– Man tager et partitur fra Broadway – og så øver man, og øver, og .... Asle Nilsen slår ut med hendene og illuderer dirigent, som er én av de mange funksjonene tittelen "musikalsk leder" tillegger ham. Han er dessuten ansvarlig for innøvelse av sangene med skuespillerne og sangerne i koret, han setter ut i livet de arrangementene Håkon Berge har laget – og han øver, og øver og..... med orkesteret.

Foruten Asle Nilsen på piano, består "My Fair Lady-orkesteret" av trompet, trombone, saxofon, klarinett, slagverk, bass, gitar og fiolin.

– Hadde du foretrukket å skrive arrangementene selv?

– Dersom døgnet hadde hatt 48 timer, ville det kanskje vært mulig. Nå har jeg mer enn nok med å øve med skuespillerne, koret og orkesteret. I en forestilling med 30 musikknumre sier det selg selv hvor viktig det er at alle numrene sitter som de skal – og til det behøvs prøvetid. Øving, øving og.....

– Det høres litt nervøst ut?

– Det skal man være. Men holdningen er klar: Dette blir bra, hvis vi klarer det – og det gjør vi nok.....

*Tove Flack, Nils Christian Fossdal og
Hege Stokstad på Ascot-løp.*

*Gatemusikantene Svein Tang Wa, Inger
Farstad og John Gunnar Akerø.*

*Konstabel John Steinar Aske og
blomsterpike Brit Synnøve Johansen.*

*Blomsterpiken Astrid Nåvik og
hennes venn Roar Berg*

Me får møyje ud av lide

Rogaland Teater har begrensede økonomiske ressurser. Likevel klarer teatret vårt gang på gang å høste anerkjennelse langt utover Rogalands grenser. Det er å få mye ut av lite, det.

Amoco er et lite oljeselskap i Norge. Så langt er vi blitt tildelt "problem-felt" i Nordsjøen. Likevel har Amoco, takket være våre medarbeideres pågangsmot og nyskapende ingeniørarbeid, klart å gjøre både små og vanskelige felt lønnsomme. Det er også å få "møyje ud av lide".

I My Fair Lady fant Rogaland Teater og Amoco et spennende samarbeidsprosjekt. Vi har gitt hverandre muligheter. Rogaland Teater har skapt en flott forestilling som hele Stavanger vil glede seg over. Amoco har vist at vi bryr oss om kulturlivet i byen vår. Vi er stolte av at vi har et teater som markerer seg.

Lykke til videre!

WE GET MORE OUT OF LESS

AMOCO STØTTER ROGALAND TEATERS OPPSETNING AV MY FAIR LADY MED 300 000 KRONER. PENGENE ER BRUKT TIL Å SY DE FLOTTE KOSTYME I FORESTILLINGEN.